

Příklad č. 3: Svoboda projevu a její omezení
Seminář 9. 11. 2004 (sudý týden)/16. 11. 2004 (lichý týden)

Pan M. Z. je ředitelem a majitelem knižního nakladatelství. V lednu 2000 zadal překlad do češtiny spisu Adolfa Hitlera „Mein Kampf“ a vydal jej tiskem. Knihu nakladatelství nechalo svázat do černých desek, na jejichž přední straně byl vytištěn zlacený nápis psaný švabachem "Adolf Hitler Mein Kampf" a pod ním umístěn zlacený znak strany NSDAP. Knihu postupně v průběhu měsíce března 2000 předalo nakladatelství v nákladu 106.000 výtisků na základně kupní smlouvy distributorovi k volnému prodeji.

Za toto jednání byl pan M. Z. uznán vinným trestným činem podpory a propagace hnutí směřujících k potlačení práv a svobod občanů podle § 260 odst. 1, 2 písm. a) tr. zákona. Mimo jiné byl vysloven i trest propadnutí dosud neprodaných výtisků knihy a tyto výtisky byly zlikvidovány. V průběhu řízení před soudem bylo prokázáno, že pan M. Z. nebyl a není sympatizantem nacistického hnutí ani jiného hnutí potlačujícího práva občanů. Podle jeho tvrzení zamýšlel s odstupem času více než 60 let ukázat vydáním knihy veřejnosti v ČR, na jak ubohých teoretických základech nacistické hnutí stálo, a knihu vydal především s úmyslem dosáhnout co největšího podnikatelského zisku z jejího prodeje.

Otázky:

1. Zabývejte se vztahem ustanovení § 260 tr. zák. k ustanovení čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a čl. 17 Listiny základních práv a svobod.
2. Je podle vás toto ustanovení konformní s přípustným omezením práva na svobodný projev a práva šířit a vyhledávat informace? Jaké podmínky musejí být naplněny?
3. Liší se nějak ust. čl. 10 Úmluvy a čl. 17 Listiny?
4. Co znamená v judikatuře ESLP pojem „margin of appreciation“, jaký má význam pro posuzování zásahů do práv podle Úmluvy?
5. Co je to princip proporcionality? Z jakých strukturálních prvků se skládá? Je tento princip u některých práv garantovaných Úmluvou, event. protokoly zahrnut explicitně?
6. Porovnejte případ pana M. Z. s jinými případy dosud posuzovanými ESLP (viz zaslané judikáty). V čem se liší a v čem jsou si podobné?
7. Zabývejte se omezením svobody projevu v konkrétním případě pana M. Z.
8. Hrají v případě pana M. Z. roli eventuelně i jiná základní práva, do nichž by mohlo být státem zasazeno?
9. Studenti, jejichž příjmení začíná písmeny A-M, se pokusí zformulovat argumentaci ve prospěch ochrany svobody projevu pana M. Z., ostatní budou naopak argumentovat ve prospěch jejího omezení.

Prameny:

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod včetně Protokolů
Judikatura ESLP k čl. 10 Úmluvy (viz níže)

1) Věc JERSILD proti DÁNSKU (1994)

Odsouzení novináře za napomáhání šíření rasistických výroků prostřednictvím televizního pořadu

1. - Dánský občan, pan Jens Olaf Jersild, je novinářem. Žije v Kodani a je zaměstnán v Danmarks Radio (dánská společnost pro rozhlasové a televizní vysílání), kde připravuje nedělní televizní magazín aktualit.

Dne 31. května publikují noviny Information článek, který přináší zprávu o rasistických postojích skupiny mladých lidí z Osterbro (Kodaň), kteří si říkají „zelené blůzy“. Po přečtení tohoto článku se redaktoři nedělního magazínu aktualit rozhodují, že o nich natočí reportáž. Stěžovatel poté vstupuje do kontaktu s představiteli této skupiny a tři z nich zve, aby se zúčastnili televizního rozhovoru. V jeho průběhu, který řídí dotyčný, se všichni tři zástupci „zelených blůz“ vyjádří urážlivým a pohrdavým způsobem o přistěhovalcích a etnických skupinách usazených v Dánsku. Rozhovor trvá pět až šest hodin a vznikne z něj dvou až dvou a půl hodinový záznam. Stěžovatel poté rozhovor upraví a sestříhá záznam tak, že se zkrátí na několikaminutový film, jenž obsahuje původní výroky. Tento film dne 21. července 1985 vysílá Danmarks Radio.

Následně je zahájeno trestní stíhání - podle § 266 písm. h) trestního zákona - proti všem třem mladistvým za rasistické výroky a - podle § 266 písm. b) - proti stěžovateli a řediteli zpravodajství Danmarks Radio za napomáhání jejich šíření. Dne 24. dubna 1987 je soud prvního stupně v Kodani uznává vinnými a panu Jersildovi ukládá peněžité trest 1 000 DKK. Dotyčný a ředitel zpravodajství se proti rozsudku odvolávají, avšak odvolací soud pro východní Dánsko a poté Nejvyšší soud ho potvrzují.

2. - Ve své stížnosti podané Komisi dne 25. července 1989 pan Jersild tvrdí, že jeho odsouzení porušuje právo na svobodu projevu zaručené čl. 10 Úmluvy.

Rozsudek ze dne 23. září 1994 (velký senát) (série A č. 298)

3. - Předmětem sporu je pouze to, zda odsouzení pana Jersilda bylo „nezbytné v demokratické společnosti“.

Soud je si plně vědom toho, že je nanejvýš významné bojovat proti rasové diskriminaci ve všech jejích formách a projevech. Předmět a cíl Mezinárodní úmluvy z roku 1965 o odstranění všech forem rasové diskriminace, tedy mají pro projednání věci značnou váhu. Soud však pokládá výklad, jaký dává čl. 10 Úmluvy v tomto případě, za slučitelný se závazky Dánska podle zmíněné úmluvy OSN.

Komise ve své zprávě ze dne 8. července 1993 dospívá k závěru, že čl. 10 byl porušen (dvanáct Hlasů proti čtyřem).

Projednávaná věc má jeden velmi významný aspekt: dotyčný neprosl inkriminovaná prohlášení sám, ale napomohl v jejich šíření, jakožto televizní novinář. Jelikož se zde jedná o „povinnost a odpovědnost“ novináře, potenciální dopad použitého prostředku nabývá na významu, přičemž panuje shoda v tom, že audiovizuální média mají často bezprostřednější a mocnější účinky než tisk. První z nich mohou obrazem předávat sdělení, která písmo není

schopno zprostředkovat. Zároveň může mít objektivní a vyvážené zpravodajství různé podoby v závislosti mimo jiné na použitém prostředku komunikace. Ani Soudy ani vnitrostátním soudům nepřísluší, aby nahrazovaly média v rozhodování, jakou techniku zpravodajství mají novináři zvolit.

Dánské soudy připsaly značný význam okolnosti, že pan Jersild natočení pořadu o „zelených blůzách“ sám navrhl, předem věděl o nebezpečí, že v průběhu rozhovoru budou pronášet rasistické výroky a k podobným projevům je podněcoval. Sestříhal záznam tak, aby v něm zůstala agresivní tvrzení. Bez jeho přispění by tyto výroky nebyly rozšířeny mezi tak široký okruh lidí a nespádaly by pak do působnosti trestního zákona. Soud je přesvědčen, že se jednalo o důvody, jež jsou z hlediska odst. 2 čl. 10 relevantní.

Na druhé straně se reportáž jako celek nemohla objektivně jevit tak, že jejím cílem bylo šíření rasistických myšlenek nebo názorů. Soud nespatřuje žádný důvod, proč by měl zpochybňovat hodnocení, jaké dal tým nedělního zpravodajského magazínu aktuálnosti a informační hodnotě inkriminované reportáže, odvysílané v rámci seriózního pořadu určeného dobře informovanému publiku. Je pravda, že reportáž explicitně nepřipomněla, že podněcování k rasové nenávisti a myšlenka nadřazené rasy jsou nemorální, nebezpečné a protizákonné. Nicméně s ohledem na některé námitky, které reportáž přinesla a na skutečnost, že jejich prezentace je okolnostmi omezena na krátkou reportáž odvysílanou v průběhu delšího pořadu, jakož i s ohledem na svobodu novinářů posoudit vhodnou formu, není absence takového upozornění relevantní.

Aktuální reportáže zaměřené na rozhovory, ať upravené či neupravené, jsou jedním z nejdůležitějších prostředků, bez nichž by tisk nemohl plnit svou nepostradatelnou úlohu veřejného „hlídacího psa“. Trestání novináře za to, že napomáhal šíření výroků, které třetí osoba pronesla v rozhovoru by závažně bránilo přispívání tisku do diskusí o problémech obecného zájmu a lze ho připustit pouze z velmi vážných důvodů. Mírnost peněžitého trestu přitom nehraje roli.

Nikdo nepochybuje o tom, že poznámky, za něž byli zástupci „zelených blůz“ odsouzeni, byly pro příslušníky skupin, jichž se týkaly, více než urážlivé a nepožívaly ochrany čl. 10. Nicméně i když se přihlédne ke způsobu, jakým pan Jersild námět o „zelených blůzách“ zpracoval, nebylo prokázáno, že reportáž jako celek mohla ospravedlnit i jeho uznání vinným z porušení trestního zákona a rovněž potrestání. Relevantní soudní rozhodnutí podle všeho nepřihlížela k tomu, že pořad nesledoval rasistický cíl. Důvody uvedené pro odsouzení pana Jersilda tedy nejsou dostatečné k tomu, aby Soud přesvědčily, že zasahování do výkonu práva dotyčného na svobodu projevu bylo „nezbytné“; konkrétně použité prostředky byly nepřiměřené sledovanému cíli ochrany „práv a svobod jiných“. V důsledku toho odsouzení porušilo čl. 10 (dvanáct hlasů proti sedmi).

4. - Pokud jde o čl. 50, Soud rozhoduje, že konstatování porušení úmluvy samo o sobě poskytuje dostatečně spravedlivé zadostiučinění za morální újmu. Stěžovateli přiznává proplacení uloženého peněžitého trestu a v plném rozsahu vyhovuje jeho žádosti o proplacení nákladů řízení (sedmnáct hlasů proti dvěma).

2) Věc Lehideux a Isorni proti Francii (1998)

Čl. 10 Úmluvy (svoboda projevu)

Dne 23. září 1998 vyhlásil předseda Evropského soudu pro lidská práva v Paláci lidských práv ve Štrasburku rozsudek ve věci Lehideux a Isorni proti Francii.

Ke skutkovému stavu

Stěžovateli jsou dva francouzští státní příslušníci, pánové M.-F. Lehideux a J. Isorni. První z nich byl v letech 1940 - 42 státním tajemníkem pro průmyslovou výrobu ve vládě maršála Pétaina, druhý byl asistentem Pétainova obhájce při procesu, ve kterém Vysoký soudní dvůr (haute Cour de justice) 15.8.1945 odsoudil Pétaina k trestu smrti a státnímu degradování pro udržování styků s Německem s cílem napomoci akcím nepřítele.

Dne 13.7.1984 deník Le Monde zveřejnil ve vložené jednostránkové reklamní příloze text nadepsaný velkým tučným nápisem "Francouzi, máte krátkou paměť", pod nímž následovalo drobnou kurzívou "Philippe Pétain, 17. června 1941". Text, rozdělený na několik oddílů, jež všechny začínaly velkým titulkem "Francouzi, máte krátkou paměť, pokud jste zapomněli ...", připomínal hlavní etapy veřejného života P. Pétaina v letech 1916 až 1945. Byl zakončen výzvou, aby čtenáři napsali Sdružení pro ochranu památky maršála Pétaina (dále ADMMP) a Národnímu sdružení Pétain-Verdun (dále ANPV). K období 1940 - 45 uváděl:

"FRANCOUZI, MÁTE KRÁTKOU PAMĚŤ

- POKUD JSTE ZAPOMNĚLI...

- Že v roce 1940 civilní a vojenská pomoc přivedla Francii ke zkáze. Zodpovědné osoby ho prosily, aby přišel na pomoc. Výzvou ze 17. června 1940 dosáhl příměří, zabránil nepříteli, aby tábořil na břehu Středozemního moře. Což zachránilo Spojence. Moc mu pak byla zákonně předána Parlamentním shromážděním (...) Vděční Francouzi ho právem pokládali za zachránce (...)

- Že uprostřed potíží, jaké nepoznala žádná hlava Francie, krutostí, nacistických perzekucí, je chránil proti německé všemoci a jejímu barbarství, a tak bděl nad spásou dvou miliónů válečných zajatců (...)

- Že svou nanejvýš obratnou politikou (...) umožnil poražené Francii, aby si udržela svou pozici mezi protichůdnými zájmy Němců a Spojenců, a tajnými dohodami s Amerikou připravil a přispěl k

osvobození Francie, pro něž vybudoval africkou armádu.

- Že Francii uchoval téměř vše, co se tehdy ještě lidé odvažovali nazývat jejím Impériem.

- Že Hitler a Ribbentrop mu vytýkali jeho odpor, vyhrožovali mu a že ho 20. srpna 1944 německé jednotky deportovaly do Německa (...)

- Že v době, kdy byl Philippe Pétain zajatcem nepřítele, byl stíhán na příkaz Charlese de Gaulla pro zradu vlasti, zatímco udělal vše, aby ji zachránil. (...)"

V říjnu 1984 Národní sdružení bývalých bojovníků Hnutí odporu (dále ANACR) podalo trestní oznámení na pana L., ředitele deníku Le Monde, pro apologii zločinů nebo trestných činů kolaborace s nepřítelem (apologie des crimes ou délits de collaboration avec l'ennemi, čl. 24 zákona o svobodě tisku z roku 1881) a na pány Lhedeuxe (předseda ADMMP), Isornioho (redaktor inkriminovaného textu) a M. (předseda ANPV) pro účastenství na výše uvedeném trestném činu. V květnu 1985 státní zástupce navrhl zastavení trestního stíhání s tím, že příslušná skutková podstata nebyla naplněna. Vyšetřující soudce se však s jeho názorem neztotožnil a nařídil postavení obviněných před soud. K řízení se mezitím jako poškození připojily Akční výbor Hnutí odporu (dále CAR) a Národní federace deportovaných a internovaných odbojářů a vlastenců.

Trestní soud (tribunal correctionnel) v Paříži obžalované v červnu 1986 zprostil viny. ANACR a CAR podaly odvolání. Odvolací soud (cour d'appel) v Paříži v červenci 1987 dospěl k závěru, že obžaloba nespĺňuje požadované formální podmínky a prohlásil trestní stíhání za neplatné. ANACR a CAR proti rozhodnutí podaly kasační stížnost. Kasační soud (Cour de cassation) v prosinci 1988 rozhodnutí zrušil a vrátil věc odvolacímu soudu, aby věc projednal v jiném složení. Odvolací soud v lednu 1990 zrušil osvobozující rozsudek trestního soudu, rozhodl, že skutková podstata trestného činu apologie zločinů nebo trestných činů kolaborace s nepřítelem byla naplněna, a odsoudil obžalované k zaplacení symbolického franku každému z účastníků řízení. Dále nařídil zveřejnění částí rozsudku v deníku Le Monde. V odůvodnění mj. uvedl, že "manifest (...) obsahuje implicitně, ale nevyhnutelně, apologii zločinů nebo trestných činů kolaborace spáchaných jak aktivní účastí, tak mlčenlivým souhlasem vlády ve Vichy, tj. Pétaina a jeho stoupců, s nacistickými krutostmi a perzekucemi, o nichž se ostatně text zmiňuje".

Stěžovatelé a pánové L. a M. proti rozsudku podali kasační stížnost, v níž se dovolávali práva na svobodu projevu s odkazem na čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. Uvedli, že se vyjádřili na obranu toho, co považovali za správné v

činnosti maršála Pétaina, aniž by oslavovali válečné zločiny a zločiny nebo trestné činy kolaborace s nepřítelem. Trestní senát Kasačního soudu stížnost v listopadu 1993 zamítl s tím, že čl. 10 Úmluvy nebyl porušen.

Řízení před Evropskou komisí

Pánové Lehideux a Isorni se 13.5.1994 obrátili na Evropskou komisi pro lidská práva (dále Komise) se stížností na porušení čl. 6, 7 a 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.

Komise 24.6.1996 stížnost přijala, pokud jde o čl. 10; v dalším ji označila za nepřipustnou. Ve své zprávě z 8.4.1997 dospěla k závěru, že čl. 10 byl porušen (dvacet tři hlasy proti osmi) a že žádná odlišná otázka nevzniká z pohledu čl. 6 odst. 1 a čl. 7 (jednomyslně). Poté stížnost postoupila Evropskému soudu pro lidská práva (dále Soud). Projednání stížnosti Soudu předložila rovněž francouzská vláda.

Řízení před Evropským soudem

Čl. 10 Úmluvy zní:

"1. Každý má právo na svobodu projevu. Toto právo zahrnuje svobodu zastávat názory a přijímat a rozšiřovat informace nebo myšlenky bez zasahování státních orgánů a bez ohledu na hranice. Tento článek nebrání státům, aby vyžadovaly udělování povolení rozhlasovým, televizním nebo filmovým společenstvem.

2. Výkon těchto svobod, protože zahrnuje i povinnosti a odpovědnosti, může podléhat takovým formalitám, podmínkám, omezením nebo sankcím, které stanoví zákon a kterou jsou nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní bezpečnosti, územní celistvosti nebo veřejné bezpečnosti, ochrany pořádku a předcházení zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky, ochrany pověsti nebo práv jiných, zabránění úniku důvěrných informací nebo zachování autority a nestrannosti soudní moci."

Francouzská vláda vyzvala Soud, aby na základě čl. 17 Úmluvy stížnost zamítl pro neslučitelnost s ustanoveními Úmluvy. Domnívá se, že inkriminovaná publikace zasahuje samotného ducha Úmluvy a základní hodnoty demokracie. Přejmenším by podle ní Soud měl aplikovat odst. 2, čl. 10 Úmluvy ve světle čl. 17.

Čl. 17 Úmluvy zní:

"Nic v této Úmluvě nemůže být vykládáno tak, jako by dávalo státu, skupině nebo jednotlivci jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů zaměřených na zničení kteréhokoli ze zde přiznaných práv a svobod nebo na omezování těchto práv a svobod ve

větším rozsahu, než to Úmluva stanoví."

Soud otázku aplikace čl. 17 rozhodne s ohledem na všechny okolnosti případu. Proto nejprve přezkoumá respektování čl. 10, jehož požadavky posoudí s přihlédnutím k čl. 17.

Odsouzení stěžovatelů bylo bezesporu "zasahováním" do výkonu práva na svobodu projevu. Všichni účastníci řízení se shodují, že toto zasahování "stanovil zákon" a že sledovalo několik legitimních cílů vyjmenovaných v čl. 10 odst. 2: ochranu pověsti a práv jiných, ochranu pořádku a předcházení zločinnosti. Zbývá tedy rozhodnout, zda bylo pro dosažení těchto cílů "nezbytné v demokratické společnosti".

1. Argumenty účastníků řízení

Podle stěžovatelů inkriminovaný text odráží historický názor a sděluje informace k tématu všeobecného zájmu. Měl za cíl pouze podpořit žádost o revizi procesu s P. Pétainem. Stěžovatelé podle svých slov nepopírali ani nacistickou hrůzu a barbarství ani holocaust. Omezili se na vyslovení toho, "že se možná stalo něco jiného", než se věří, totiž, že ten, kdo byl hlavou francouzského státu, si musel přát vítězství spojenců. Účelem jejich trestního odsouzení podle nich bylo prosadit "politicky správnou" verzi dějin.

Vláda tvrdí, že publikování textu, který má přispět k veřejné diskusi o historii, ukládá autorům určitá omezení a kázeň, totiž vzít v úvahu skutečnosti, které jsou v době přípravy textu pokládány za notoricky známé. To nebylo v daném případě respektováno, neboť ani způsob prezentace textu (v reklamní příloze s typografickou úpravou pro upoutání pozornosti čtenáře) ani jeho obsah (bezvýhradná chvála politiky vichystické vlády) nespĺňovaly požadavky minimálního stupně objektivity. Podle vlády není přijatelné ani vysvětlení, které stěžovatelé podávají pro ospravedlnění inkriminovaného textu - přání dosáhnout revize odsouzení P. Pétaina - ani jejich tvrzení o údajném přínosu textu k historické diskusi. Zmíněný text zjevně mylným způsobem prezentuje některé historické události, v některých případech tím, že jim dává význam, který nemají, jindy tím, že zamlčuje skutečnosti podstatné k pochopení této části historie, jako je rasová legislativa z roku 1940. Nezmíněním aktivního antisemitismu stěžovatelé úmyslně odsunuli do závorky nejskandálnější činy vichystické vlády. Pro oslavu činnosti P. Pétaina během druhé světové války se úmyslným zamlčením dopustili negace kolaborantské politiky, kterou Pétain prováděl s Třetí říší. Taková negace je nepřijatelná pro všechny, kteří tuto politiku zaplatili svým životem nebo životem svých blízkých.

Vláda dále uvádí, že nezávisle na obsahu se text týká zcela

specifické oblasti: historie jednoho ze států. Tato oblast se svou povahou podle názoru vlády vymyká jakékoli objektivní definici v evropském měřítku, z čehož plyne, že nelze uvažovat o jednotné koncepci požadavků vyplývajících z čl. 10: evropské země nemohou mít jednotnou koncepci požadavků souvisejících s "ochranou práv jiných", pokud jde o dopad textu, zveřejněném v celostátním deníku, o roli P. Pétaina v druhé světové válce. Navíc sankce vyslovená stěžovatelům byla čistě symbolická.

2. Posouzení Soudem

Soud se domnívá, že mu nepřísluší rozhodnout otázku role P. Pétaina, která je předmětem stále probíhající diskuse mezi historiky. Z tohoto důvodu se vymyká z kategorie jasně prokázaných historických faktů - jako je např. Holocaust - jejichž negace nebo revize by byla prostřednictvím čl. 17 zbavena ochrany čl. 10. V projednávaném případě se nezdá, že by stěžovatelé chtěli popřít nebo revidovat to, co sami nazvali "krutostmi", "nacistickými perzekucemi", nebo "německou všemocí a jejich barbarstvím". Označením politiky P. Pétaina za "nanejvýš obratnou" spíše podporovali jednu z diskutovaných tezí o roli šéfa vichystické vlády, tzv. tezi "dvojí hry".

Soud dále konstatuje, že stěžovatelé nejednali jako soukromé osoby; pod inkriminovaným textem byla uvedena pouze jména sdružení ADMMP a NPV, jimž měli čtenáři psát. Jelikož tato sdružení byla zákonně ustanovena a měla v programu podporu rehabilitace P. Pétaina, nebylo vůbec překvapující, když na své náklady publikovala jednu z historických tezí, tu nejpříznivější pro osobu, jejíž památce chtějí sloužit. Čtenář na to byl ostatně jasně upozorněn jak uvedením jmen sdružení pod textem, tak nápisem "reklama" na horním okraji stránky.

Pařížský odvolací soud k odůvodnění odsouzení, jež Kasační soud potvrdil, poukázal spíše na druhý z postupů autorů kritizovaných vládou: inkriminovanou apologii představovalo zamlčení podstatných historických skutečností.

Soudu nepřísluší, aby se vyslovoval k tomu, co podle francouzského práva naplňuje skutkovou podstatu apologie zločinů nebo trestných činů kolaborace s nepřítelem. Ostatně na prvním místě náleží vnitrostátním orgánům, zejména soudům, aby interpretovaly a aplikovaly vnitrostátní právo (viz např. Kemmache proti Francii, č. 3, 1994). Úloha Soudu se omezuje na ověření, zda zasahování vyplývající z odsouzení stěžovatelů může být pokládáno za "nezbytné v demokratické společnosti". Přídavné jméno "nezbytné" ve smyslu čl. 10 odst. 2 implikuje "naléhavou společenskou potřebu". Smluvní státy mají k posouzení existence této potřeby určitý prostor, který však podléhá evropské kontrole, jež se vztahuje jak na zákony, tak na rozhodnutí, která je

aplikují, a to i když byla vydána nezávislým soudním orgánem. Kompetencí Soudu tedy je, aby v poslední instanci rozhodl, zda "omezení" bylo slučitelné se svobodou projevu, kterou chrání čl. 10.

Při výkonu své kontrolní pravomoci musí Soud inkriminované zasahování posoudit s ohledem na řízení jako celek, včetně obsahu výroků, jež jsou stěžovatelům vytýkány, a kontextu, v němž byly proneseny. Obzvláště pak Soudu přísluší, aby rozhodl, zda inkriminované opatření bylo "přiměřené sledovanému legitimnímu cíli" a zda se důvody, na něž se vnitrostátní orgány odvolaly pro jeho ospravedlnění, jeví jako "relevantní a dostatečné". Přitom se Soud musí přesvědčit, že vnitrostátní orgány aplikovaly normy slučitelné s principy zakotvenými v čl. 10, a opíraly se navíc o přijatelné posouzení relevantních skutečností (viz např. Zana proti Turecku, 1997). Soud tedy musí přezkoumat obsah inkriminovaných výroků a posoudit, zda opravňoval k odsouzení stěžovatelů, s přihlédnutím k tomu, že stát měl k dispozici i jiné prostředky než trestní postih.

Pokud jde o obsah textu, Soud poukazuje na jeho jednostrannost. Tím, že P. Pétain představil ve zcela příznivém světle a nezmínil žádnou ze skutečností, které mu byly vytýkány a které vedly k jeho odsouzení k trestu smrti, mohl být text bezesporu považován za polemický. Soud v tomto ohledu nicméně připomíná, že kromě podstaty vyjádřených myšlenek a informací čl. 10 chrání i způsob jejich vyjádření (viz De Haes a Gijssels proti Belgii, 1997).

Je nepochybné, že stejně jako žádné jiné výroky namířené proti hodnotám, jež tvoří základ Úmluvy, ospravedlňování pronacistické politiky nemůže požívat ochrany čl. 10. V projednávaném případě se ovšem stěžovatelé explicitně distancovali od "krutostí" a "nacistických perzekucí" i od "německé všemoci a jejího barbarství". Spíše než chválu určité politiky pronášeli chválu určité osoby s cílem, jehož relevanci a legitimnost, i když ne prostředky, uznal i odvolací soud: dosáhnout revize odsouzení P. Pétaina.

Pokud jde o zamlčování vytýkané autorům, Soud ho nemůže posuzovat abstraktně. Nejedná se totiž o jakékoli skutečnosti, ale o zamlčování událostí, které měly přímý podíl na Holocaustu. Autoři sice zmínili "nacistické barbarství", aniž by ovšem uvedli, že P. Pétain k němu vědomě přispěl, zejména svou zodpovědností za perzekuci a deportaci desetitisíců francouzských Židů do táborů smrti. Závažnost těchto skutečností, zločinů proti lidskosti zvyšuje závažnost jakéhokoliv pokusu je zakrýt. Ačkoli je však mlčení autorů jakkoli morálně odsouzeníhodné, musí být posouzeno ve světle určitého počtu dalších okolností případu.

Mezi nimi figuruje skutečnost, jak připomněla vláda, že "tato stránka dějin Francie zůstává v kolektivní paměti velmi bolestivou vzhledem k potížím, jež země má s uznáním zodpovědnosti, ať izolovaných jednotlivců nebo celých institucí, za politiku kolaborace s nacistickým Německem". V tomto směru je ovšem nutno poznamenat, že bylo na státním zastupitelství, jež je pověřeno reprezentováním všech proudů vnímavosti tvořících veřejný zájem a posouzením práv jiných, aby tento názor prosazovalo ve vnitrostátním řízení. Avšak státní zastupitelství nejprve dospělo k závěru, že stěžovatelé nemají být stíháni, poté se vzdalo možnosti odvolání proti osvobozujícímu rozsudku trestního soudu a nakonec nepodalo kasační stížnost proti prvnímu rozsudku odvolacího soudu, jímž bylo v roce 1987 stíhání prohlášeno za neplatné.

Soud dále konstatuje, že události zmíněné v inkriminovaném textu se odehrály více než čtyřicet let před jeho publikací. Ačkoli výroky podobné zveřejněným svou povahou stále v obyvatelstvu ožívují kontroverzi a utrpení, časový odstup způsobuje, že by nebylo vhodné na ně pohlížet se stejnou přísností jako o deset nebo dvacet let dříve. To souvisí s úsilím, k jehož vyvinutí je každá země povolána, aby otevřeně a klidně diskutovala o své vlastní historii. V tomto ohledu je nutno připomenout, že - s výhradou odst. 2 čl. 10 - svoboda projevu platí nejen pro "informace" nebo "myšlenky" přijímané příznivě nebo považované za neškodné či lhostejné, ale také pro ty, které zraňují, šokují či znepokojují: tak tomu chce pluralita, tolerance a duch otevřenosti, bez nichž není demokratické společnosti (viz např. Open Door a Dublin Well Woman proti Irsku, 1992, Vogt proti Německu, 1995).

Nakonec Soud poukazuje na závažnost trestního odsouzení za apologii zločinů nebo trestných činů kolaborace, s ohledem na existenci jiných prostředků zásahu nebo odmítnutí, zejména občanskoprávní cestou. Soud se domnívá, že trestní odsouzení stěžovatelů bylo nepřiměřené, a tudíž nikoli nezbytné v demokratické společnosti. Čl. 10 Úmluvy byl proto porušen. Tento závěr také Soud přivádí k názoru, že není namístě aplikovat čl. 17.

Spravedlivé zadostiučinění

Stěžovatelé na základě čl. 50 Úmluvy požádali o spravedlivé zadostiučinění v symbolické výši jednoho franku za morální újmu. Dále požádali o proplacení soudních výloh ve výši 165 000 FRF.

Výrok rozsudku

Soud rozhodl:

1. patnácti hlasy proti šesti, že byl porušen čl. 10 Úmluvy;
2. jednomyslně, že konstatování porušení představuje samo o sobě dostatečné spravedlivé zadostiučinění za utrpěnou morální újmu;
3. jednomyslně, že: a) žalovaný stát musí do tří měsíců stěžovatelům vyplatit 100 000 FRF za soudní výlohy; b) tato částka bude navýšena o úrok ve výši 3,36%/rok za období od vypršení této lhůty do vyplacení.

K rozsudku byla připojena doplňující souhlasná stanoviska soudců De Meyera a Jambreka, společné nesouhlasné stanovisko soudců Foighela, Loizoua a Freelanda, a nesouhlasná stanoviska soudců Morenilly a Casadevalla.